

BEZPIECZEŃSTWO OSOBY W KONTEKŚCIE DYSKURSU ZAGROŻEŃ DLA BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO BIAŁORUSI

Naumov D.I.

Savitski K.V.

Shved V.V.

DOI:<https://doi.org/10.58521/978-966-924-898-5-2021-224-110-138>

W dzisiejszym środowisku geopolitycznym kwestia zapewnienia bezpieczeństwa narodowego dla wszystkich państw stanowi aktualny kierunek polityki zewnętrznej i wewnętrznej oraz szerokie pole do ekspertyz i konstrukcji teoretycznych. We współczesnej wiedzy społecznej i humanistycznej kwestia bezpieczeństwa narodowego jest tradycyjnie rozpatrywana przez pryzmat parametrów podstawowych procesów społecznych przebiegających na poziomie międzynarodowym, regionalnym i państwowym. Jednocześnie zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest postrzegane jako główny warunek stopniowego i zrównoważonego rozwoju społeczeństwa i państwa.

Dla państwa w ogóle, a dla aparatu państwowego w szczególności, zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest głównym zadaniem, którego rozwiązanie jest niezbędne do osiągnięcia innych celów (w ekonomii, sferze społecznej, nauce, kulturze itp.). Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego zakłada taką organizację działalności organów państwowych i aparatu państwowego, która powinna zapewnić rozwiązanie następujących głównych zadań. Po pierwsze, ochrona interesów narodowych i wartości publicznych przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami (zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i w cyberprzestrzeni). Po drugie, to stworzenie wewnętrznych i zewnętrznych warunków dla wolnego rozwoju kraju i szybkiego rozwiązywania problemów, które pojawiają się w procesie globalnych

transformacji i/lub są wynikiem rozwoju gospodarki światowej i systemu stosunków międzynarodowych.

Skuteczność społeczna bezpieczeństwa narodowego zależy od zapobiegania istniejących i potencjalnych zagrożeń, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Wewnętrzny komponent bezpieczeństwa narodowego jest jednej z najważniejszych cech charakterystycznych, ponieważ jest on zorientowany na zapewnienie normalnych warunków niezbędnych do funkcjonowania instytucji gospodarczych i politycznych oraz dla funkcjonowania grup społecznych i jednostek. Jest to bezpośrednio związane ze stabilnością państwa i osiągnięciem zrównoważonego rozwoju społeczeństwa.

Jednak kontekst globalizacji znacząco zmienia parametry procesów społecznych, gospodarczych i politycznych, co powoduje, że te procesy mają charakter bardziej konfliktogenne i chaotyczny. Prowadzi to do nowych wymagań zarówno w zakresie konceptualizacji bezpieczeństwa narodowego, jak i formalizacji zarządczej tej koncepcji w formie odpowiednich metod i technologii jej realizacji. W zastosowanym aspekcie, rozszerzająca się przestrzeń wyzwań i zagrożeń dla ludzkości w warunkach pogłębiającego się kryzysu ekologicznego, intensyfikacji procesów migracyjnych, intensyfikacji procesów globalizacyjnych we wszystkich sferach życia społecznego, podnosi kwestię identyfikacji i odpowiedniej oceny źródeł zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego. W aspekcie teoretycznym interesujące jest określenie potencjału heurystycznego i ograniczeń epistemologicznych bezpieczeństwa jako konstrukcji teoretyczno-metodologicznej.

Obiektem badania jest dyskurs zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, konstruowany na podstawie odpowiednich dokumentów normatywnych

Przedmiotem badań jest bezpieczeństwo człowieka, traktowane jako zbiór praktyk socjalnych we wszystkich sferach życia jednostki, zapewniających jego bezpieczną istnienie i rozwój.

Celem niniejszego badania jest określenie parametrów zapewnienia bezpieczeństwa osoby w kontekście konstruowania dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białorusi na podstawie odpowiednich dokumentów normatywnych.

Metodologiczną podstawą badania jest teoria krytycznej analizy dyskursu przedstawiona w pracach T. A. van Dijk, M. W. Jorgensen, N. Carpentier, E. Laclau, Ch. Mouffe, J. Servaes, R. Lie, J. Torfing, N. Phillips, N. Fairclough, C. Hardy i innych badaczy. Te wszystkie prace charakteryzują się rozszerzoną interpretacją zakresu tematycznego analizy dyskursu, który traktowany jest jako synteza integracyjnych procesów interdyscyplinarnych.

W ujęciu teoretycznym konceptualizacja dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego w ogóle może być rozpatrywana w kontekście dziedzin wiedzy społecznej i humanistycznej, gdzie jest ona przedstawiana w ramach odpowiednich szkół i kierunków naukowych.

Przed wszystkim należy określić treść i strukturę podstawowego pojęcia, którym jest bezpieczeństwo. Ogólnie rzecz biorąc, istnieją dwa podstawowe podejścia do określenia bezpieczeństwa:

- bezpieczeństwo jako stan spokoju, wolności, zaufania, zachowania tożsamości społecznej, braku rzeczywistych zagrożeń i przejawów agresji;
- bezpieczeństwo jako ciągła działalność osób, społeczności lokalnych, państw, sojuszy i organizacji międzynarodowych mająca na celu stworzenie i utrzymanie pożądanego stanu bezpieczeństwa.

W dyskursie społecznym i humanistycznym bezpieczeństwo jest postrzegane jako stan zachowania podstawowych interesów osoby, społeczeństwa i państwa przed wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrożeniami lub niebezpieczeństwami.

Przy rozpatrywaniu bezpieczeństwa w kontekście zagrożeń i ataków na poziomie indywidualnym, istotny staje się schemat

teoretyczny analizy obiektywnych i subiektywnych aspektów generowania zagrożenia dla obiektu społecznego. Schemat zaproponowany przez szwajcarskiego politologa D. Frey'a skoncentrowany na poniższych głównych punktach:

- stan braku bezpieczeństwa to sytuacja, w której wysoki poziom zagrożenia jest postrzegany przez jednostkę jako normalny stan rzeczy;

- stan obsesji jednostki ma miejsce, gdy drobne zagrożenie jest postrzegane jako poważne;

- stan fałszywego bezpieczeństwa, tj. stan, w którym zagrożenie o wysokim stopniu zagrożenia jest postrzegane przez jednostkę jako mające niewielkie znaczenie;

- stan bezpieczeństwa, tj. stan, w którym zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne są adekwatnie interpretowane przez jednostkę.

Na poziomie socjetyalnym interesujące jest relacja między polityką bezpieczeństwa a strategiami bezpieczeństwa, które są realizowane na skalę politycznie zorganizowanej społeczności. Z merytorycznego punktu widzenia, polityka bezpieczeństwa, która jest przede wszystkim prerogatywą państwa w dziedzinie stosunków międzynarodowych, obejmuje działania w obszarze podejmowanym przez aktorów instytucjonalnych dla osiągnięcia konkretnych celów. Wynika z tego, że polityki bezpieczeństwa powinny początkowo określać zarówno cele w określonej dziedzinie życia społecznego, jak i kryteria ich osiągnięcia lub nieosiągnięcia. Zadanie to polega na zdefiniowaniu treści i funkcjonalnych relacji pomiędzy zjawiskami takimi jak bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo państwa.

W ramach polityczno-instytucjonalnych bezpieczeństwo jest częścią składową polityki państwa, która polega na działaniach mających na celu budowanie potencjału siłowego państwa w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom wszelkiego rodzaju. Z funkcjonalnego punktu widzenia takie praktyczne działania aparatu państwowego zapewniają tworzenie i wykorzystanie potencjału

siłowego niezbędnego dla realizowania celów i zadań specjalistycznych, wynikających z ogólnych celów polityki bezpieczeństwa.

Współczesne społeczeństwo charakteryzuje się wysokim stopniem instytucjonalizacji wspólnych działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa, znaczną głębią procesów integracyjnych oraz silnymi współzależnościami w ramach istniejących struktur instytucjonalnych. To wszystko determinuje wzmocnienie roli polityki bezpieczeństwa w różnych sferach działalności ludzkości, co znajduje odzwierciedlenie w teoretycznej interpretacji tego zjawiska w różnych dziedzinach nauki.

W aspekcie teoretycznym, polityka bezpieczeństwa (security policy) to:

- działalność państwa w sferze wewnętrznej, mająca na celu organizowanie efektywnego funkcjonowania władz państwowych, stabilizowanie porządku publicznego oraz ochronę życia i zdrowia obywateli;

- działania państwa w sferze zewnętrznej, które są skierowane na wykrywanie i neutralizowanie zagrożeń ze strony innych państw, instytucji międzynarodowych, a także osób i jednostek w różnych sferach funkcjonowania państwa.

Istnieje znaczna różnica między definicjami «polityka bezpieczeństwa narodowego» i «polityka bezpieczeństwa». Polityka bezpieczeństwa narodowego jest elementem polityki państwa w zakresie działań związanych z tworzeniem i wykorzystywaniem zdolności obronnych w celu zapobiegania i przeciwdziałania różnego rodzaju zagrożeniom w polityce bezpieczeństwa państwa [189]. Z kolei polityka bezpieczeństwa jest systemem wartości państwa (unii), który gwarantuje funkcjonowanie ośrodka decyzyjnego (rządu), który określa długoterminowe cele w różnych dziedzinach swojej działalności [185].

Powyższe definicje opierają się na działalność państwa (aparatu państwowego), która aktualizuje jego decydującą rolę przede wszystkim w formowaniu i praktycznej realizacji polityki bezpieczeństwa. Państwo określa i formułuje cele, na podstawie których przygotowywane są strategie bezpieczeństwa, a także jest odpowiedzialne za praktyczne wprowadzenie w życie odpowiednich środków zarządzania.

Rola polityki bezpieczeństwa z perspektywy instytucjonalnej charakteryzuje funkcje, jakie pełni ona w społeczeństwie [185]. Ogólne funkcje społeczne polityki bezpieczeństwa obejmują następujące elementy:

- zapewnienie jednolitości ustawodawstwa dotyczącego bezpieczeństwa narodowego;
- formowanie postaw społecznych, które prowadzą wszystkie podmioty do osiągnięcia i utrzymania optymalnego poziomu bezpieczeństwa;
- zapewnienie warunków socjalnych, które dają jednostkom poczucie bezpieczeństwa i zapewniają ich normalny rozwój;
- prognozowanie i uwzględnianie zagrożeń dla bezpieczeństwa państw i sojuszy integracyjnych;
- tworzenie warunków do realizacji interesów narodowych na poziomie międzynarodowym;
- współpraca międzynarodowa i realizacja zobowiązań w ramach sojuszy integracyjnych;
- ochrona duchowego i materialnego dziedzictwa kulturowego społeczeństwa;
- ochrona środowiska;
- tworzenie skutecznych narzędzi i sposobów na przeciwdziałanie współczesnym zagrożeniom i wyzwaniom.

W strukturze bezpieczeństwa państwa można zidentyfikować następujące podstawowe elementy bezpieczeństwa narodowego i bezpieczeństwa międzynarodowego [185].

Osiągnięcie optymalnego poziomu bezpieczeństwa narodowego w wymiarze społecznym jest podstawową potrzebą jednostek, grup społecznych i państw. Jest to przecież podstawowy warunek zapewnienia komfortowych warunków dla indywidualnego, grupowego i społecznego rozwoju. Dlatego stworzenie sprawnie funkcjonującego mechanizmu instytucjonalnego dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego jest głównym celem struktur państwa i samorządu terytorialnego. W sensie funkcjonalnym, zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest głównym zadaniem politycznym elity rządzącej i narodową misją społeczeństwa.

Istnieją trzy główne funkcje związane z bezpieczeństwem narodowym:

- ochrona społeczeństwa przed istniejącymi i potencjalnymi zagrożeniami;
- tworzenie wewnętrznych i zewnętrznych warunków dla swobodnego rozwoju jednostki, państwa i społeczeństwa;
- rozwiązywanie sytuacji kryzysowych i problemów pojawiających się w procesie interakcji w ramach procesów regionalnych i światowych.

Bezpieczeństwo narodowe obejmuje element strukturalny, funkcjonalny i systemowy. Odpowiednio, bezpieczeństwo narodowe jest zintegrowaną organizacją i przygotowaniem państwa do zapewnienia bezpieczeństwa w sferze prawnej, politycznej, strategicznej, wojskowej, cywilnej, edukacyjnej, dyplomatycznej, gospodarczej, społecznej i integracyjnej. Ze socjetalnego punktu widzenia koncentracja na osiągnięciu takiej sytuacji może być postrzegana jako warunek i kryterium zaspokojenia egzystencjalnej potrzeby jednostki w przestrzeni bezpiecznych i komfortowych psychicznie powiązań i relacji społecznych. Zapewnienie

bezpieczeństwa narodowego jest jedną z głównych funkcji nowoczesnego państwa, która jest zapisana w konstytucji. Konsekwencją zaspokojenia tej potrzeby jest tworzenie grup i wspólnot społecznych, które tworzą społeczne podstawy państwa. Z politycznego punktu widzenia, bezpieczeństwo narodowe może być postrzegane jako forma praktycznej realizacji interesów narodowych polegających na wspólnym istnieniu państwa i społeczeństwa obywatelskiego na zasadach suwerenności politycznej i gospodarczej.

«Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego» zawiera jedną z kompleksowych definicji bezpieczeństwa narodowego, w której za proces lub państwo uważa się zapewnienie funkcjonowania państwa w głównych sferach, które zapewniają istnienie, rozwój i swobodę realizacji interesów narodowych w określonym środowisku bezpieczeństwa poprzez podejmowanie wyzwań, wykorzystywanie możliwości i zmniejszanie ryzyka, a także zapobieganie wszelkim zagrożeniom na rzecz ich interesów [189].

W strukturze wartości społecznie istotnych, jakie zapewnia bezpieczeństwo narodowe, warto zwrócić uwagę na cztery główne: przetrwanie, spójność terytorialną, suwerenność i poziom życia. Z historycznego punktu widzenia państwa musiały decydować, które wartości powinny być broniące za pomocą takiego instrumentu, jak polityka bezpieczeństwa narodowego. Następnym krokiem jest określenie strategii niezbędnej do osiągnięcia tego celu w praktyce. Z kolei strategia zależy od krajowych interesów państwa i jego możliwości w zakresie zasobów, wyzwań i zagrożeń, przed którymi stoi lub może stanąć w przyszłości, a także od zdolności państwa do ogólnego rozwoju i realizacji polityki bezpieczeństwa w szczególności.

Dla państwa zapewnienie skutecznego bezpieczeństwa wewnętrznego jest ważnym elementem w realizacji jego wewnętrznej strategii i polityki w zakresie wyzwań związanych z bezpieczeństwem narodowym. Bezpieczeństwo wewnętrzne musi być zapewnione

zgodnie z oczekiwaniami dotyczącymi pewnej jakości życia obywateli, tworzenia warunków dla rozwoju gospodarczego i społecznego, poziomu rozwoju kultury i środowiska, a także z uwzględnieniem ograniczeń normatywnych (zarówno moralnych, jak i prawnych). Jednocześnie skuteczność ochrony społeczeństwa i państwa zależy w dużej mierze od rodzaju i stopnia wyrażenia zagrożenia wewnętrznego. Zagrożenia wewnętrzne dla bezpieczeństwa narodowego są odrębnym rodzajem zagrożenia, budowanym ze względu na pewien zestaw okoliczności, które łączą w sobie różnego rodzaju warunki występujące we wszystkich obszarach jego działalności wewnętrznej. Mogą one mieć negatywny wpływ zarówno na infrastrukturę polityczną i instytucjonalną państwa, jak i na rozwój głównych sfer życia społecznego.

Jednym z najważniejszych elementów bezpieczeństwa wewnętrznego jest bezpieczeństwo publiczne, które jest traktowane z normatywnej perspektywy prawnej w dwóch aspektach. Po pierwsze, jako system stosunków publicznych regulowany przez normy prawa, którego celem jest zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa osobistego i majątkowego, stworzenie warunków dla realizacji praw obywatelskich oraz zapewnienie normalnego funkcjonowania agencji rządowych, organizacji gospodarczych i społecznych. Po drugie, jako stan ochrony życia, zdrowia i dobrobytu obywateli, a także ważnych społecznie ideałów i wartości przed ewentualnymi zagrożeniami i niebezpieczeństwami, które mogłyby im zaszkodzić. Z merytorycznego punktu widzenia głównymi kierunkami zapewnienia bezpieczeństwa publicznego są takie sfery życia społecznego jak: polityczna, gospodarcza, informacyjna, demograficzna, religijna, edukacyjna i inne. Głównymi kryteriami wyznaczającymi parametry dla osiągnięcia optymalnego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego są: ochrona istotnych społecznie wartości, komfortowe warunki dla indywidualnej działalności życiowej, tworzenie warunków dla

realizacji praw obywatelskich i działalności organów administracji rządowej.

Strukturalnie, bezpieczeństwo narodowe to nie tylko bezpieczeństwo wewnętrzne, ale także zewnętrzne. To właśnie te dwa elementy składają się na cały system bezpieczeństwa narodowego w realnym życiu codziennym. W dyskursie politycznym zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego rozpatrywane jest w kontekście funkcjonalnego zadania państwa polegającego na zachowaniu porządku prawnego i gospodarczego w przypadku agresji zewnętrznej, zarówno w oparciu o własne zasoby, jak i przy pomocy innych państw sojuszniczych. Istotą bezpieczeństwa zewnętrznego jest bezpieczeństwo narodowe, a jego realizacja koncentruje się na zapobieganiu nacisków politycznych, wojskowych, gospodarczych, ideologicznych, kulturowych lub innych na dane państwo. Jednocześnie jednym z głównych aspektów zapewnienia bezpieczeństwa zagranicznego jest profesjonalna, odpowiedzialna, kompetentna i przejrzysta polityka zagraniczna państwa na arenie międzynarodowej, a także silne i wiarygodne więzi pomiędzy państwami, organizacjami międzynarodowymi i innymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Dlatego też bezpieczeństwo zewnętrzne powinno być oparte na wzajemnym zrozumieniu i poszanowaniu państw i innych podmiotów w stosunkach międzynarodowych. Ponadto oznacza to stworzenie systemu aktywnych i skutecznych interakcji politycznych, gospodarczych i kulturowych w związkach, aliansach i sojuszach integracyjnych.

Zewnętrznym kontekstem dla zapewnienia bezpieczeństwa narodowego jest bezpieczeństwo międzynarodowe, które strukturalnie obejmuje bezpieczeństwo regionalne i globalne. Głównym zadaniem bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku jest utrzymanie optymalnych parametrów rozwoju świata w kontekście globalizacji, co pozwala zminimalizować zjawiska kryzysowe w głównych sferach działalności ludzkości. Dlatego bezpieczeństwo międzynarodowe jest

postrzegane jako proces lub dynamiczny stan międzynarodowego (regionalnego, kontynentalnego, globalnego) środowiska, który gwarantuje stabilność i możliwość rozwoju dla całej ludzkości. Bezpieczeństwo międzynarodowe charakteryzuje się brakiem istniejących zagrożeń i subiektywnych obaw, które wpływają na ochronę pewnych wartości państwowych i międzynarodowych poprzez normy, instytucje i instrumenty zapewniające pokojowe rozwiązywanie konfliktów, a także eliminowanie potencjalnych zagrożeń. W skali globalnej bezpieczeństwo międzynarodowe wywodzi się zarówno z polityki zagranicznej państw, jak i z działalności innych aktorów stosunków międzynarodowych (organizacji międzynarodowych, korporacji transnarodowych, struktur konfesyjnych itp.). Należy zauważyć, że bezpieczeństwo międzynarodowe nie jest połączeniem bezpieczeństwa poszczególnych państw, ponieważ oprócz narodowych interesów poszczególnych państw, obejmuje ono wartości globalnego systemu bezpieczeństwa (stabilność, pokój, porządek międzynarodowy, współpraca). Innymi słowy, bezpieczeństwo międzynarodowe jest państwem i procesem, w którym państwa i społeczność międzynarodowa mogą swobodnie osiągać swoje cele bez obawy przed zagrożeniami zewnętrznymi w sferze politycznej, wojskowej, gospodarczej, informacyjnej, kulturalnej i innych.

We współczesnym dyskursie społecznym i humanistycznym historycznie istnieje kilka podejść teoretycznych, które w różny sposób konceptualizują problemy bezpieczeństwa narodowego i parametry jego zapewnienia.

Podstawą teoretyczną koncepcji bezpieczeństwa w okresie «zimnej wojny» był realizm, w którym starano się znaleźć źródła konfliktów i wojen, które stale pojawiały się w historii ludzkości niezależnie od czasu, miejsca i kultury. Paradygmat ten postulował dominujące znaczenie zasady suwerenności państwowej jako podstawowego warunku przewyciężenia anarchii międzynarodowej

[169]. Bezpieczeństwo w realizmie rozumiane jest wyłącznie jako zachowanie suwerenności poprzez budowanie potencjału wojskowego i technicznego, natomiast zagrożenie dla bezpieczeństwa rozumiane jest przede wszystkim jako możliwość agresji zbrojnej innych państw, która jest najbardziej realnym zagrożeniem dla istnienia państwa w jego dawnej formie. Zatem budowanie przez państwo własnej siły zbrojnej w realizmie jest uważane za jeden ze skutecznych środków zapewnienia bezpieczeństwa [165]. Dominacja paradygmatu realistycznego w okresie «zimnej wojny» wynikała w dużej mierze z rosnącej siły militarnej państw w czasie konfrontacji geopolitycznej i ideologicznej w świecie. Następnie koncepcja ta uległa znacznym zmianom, a prace neorealistów uznały zjednoczenie sił kilku państw na drodze zawierania sojuszy wojskowych za główny sposób utrzymania bezpieczeństwa, jednak zmiana ta nie wpłynęła znacząco na istotę podejścia do problemów bezpieczeństwa w sferze teoretycznej [189].

Z punktu widzenia interpretacji liberalnych kluczem do zrozumienia zjawiska bezpieczeństwa narodowego jest system stosunków pomiędzy państwem a społeczeństwem obywatelskim, którego wynikiem jest osiągnięcie konsensusu w sprawie przewyższenia anarchicznego charakteru stosunków międzynarodowych, metod i środków zapobiegania wojnom i konfliktom. Kluczowe znaczenie dla tego podejścia mają takie zjawiska jak polityka wewnętrzna, indywidualne prawa i wolności człowieka oraz bezpieczeństwo własności prywatnej. W liberalizmie aktorami nie są państwa, lecz jednostki o różnych zainteresowaniach i różnych możliwościach ich realizacji. Ale to właśnie interakcja jednostek i grup społecznych poprzez prowadzenie pokojowego dyskursu publicznego zapewnia osiągnięcie bezpieczeństwa narodowego, które jest niezbędne do zachowania ich tożsamości społecznej. W polityce zewnętrznej podejście to prowadzi do rozszerzenia standardów prawnych i etycznych w stosunkach

międzynarodowych, co wynika z konieczności ograniczenia użycia siły wojskowej przez państwo lub unię państw dla realizacji własnych interesów.

W tradycji liberalnej istnieją trzy główne podejścia do rozumienia bezpieczeństwa: liberalizm handlowy, liberalizm społeczny i liberalizm instytucjonalny. Przedstawiciele liberalizmu handlowego uważają, że kluczem do bezpieczeństwa są stosunki handlowe, ponieważ rozwijają one siłę państwa bez udziału wojska, a bezpieczne otoczenie jest dość korzystne dla partnerów handlowych [186]. Wyznawcy liberalizmu społecznego stoją na stanowisku, że kontakty społeczne między ludźmi ponad granicami państw przyczyniają się do wzajemnego zrozumienia społeczeństwa. Utrudnia to tworzenie wizerunku potencjalnego wroga, a tym samym, na poziomie społeczno-psychologicznym i polityczno-ideologicznym, przyczynia się do ograniczenia źródeł i skali konfliktów zbrojnych. W ramach instytucjonalnego liberalizmu instytucje międzynarodowe, międzynarodowa otwartość i współpraca, a także wymiana informacji między krajami, są rozumiane jako podstawa bezpieczeństwa.

Ogólnie rzecz biorąc, istnieją cztery kluczowe aspekty nowoczesnego rozumienia bezpieczeństwa narodowego:

- rozszerzona interpretacja stanu i procesu bezpieczeństwa narodowego, obejmująca wymiar wojskowy, gospodarczy, społeczny, kulturowy, środowiskowy, technologiczny, demograficzny i inne;

- rozszerzenie pojęcia podmiotu bezpieczeństwa, tak aby obejmowało nie tylko państwa, ale także instytucje międzynarodowe, instytucje pozarządowe, społeczności zawodowe, grupy społeczne i jednostki;

- nadanie subiektywnego poczucia bezpieczeństwa kryterium optymalnego osiągnięcia parametrów bezpieczeństwa narodowego;

- internacjonalizacja procesu osiągania bezpieczeństwa narodowego.

W XXI wieku pojęcie ludzkiego wymiaru bezpieczeństwa narodowego nabrało fundamentalnego znaczenia, wysuwając na pierwszy plan człowieka jako główny podmiot bezpieczeństwa. To właśnie koncepcja bezpieczeństwa człowieka (human security) w największym stopniu przyczyniła się do rozwoju nowoczesnych paradygmatów i praktyk bezpieczeństwa. Antropologiczne ukierunkowanie tego procesu i stanu bezpieczeństwa doprowadziło do przewyższenia lokalizacji krajowej i państwowej i przeniesienia jej na poziom międzynarodowy. Tak więc tezę, że koncepcję bezpieczeństwa człowieka należy postrzegać jako część bezpieczeństwa narodowego, wyraża amerykańska badaczka Emma Rothschild w swojej pracy «What is security?» [187].

Historycznie główne idee ludzkiego wymiaru bezpieczeństwa narodowego były konceptualizowane w następujących szkołach naukowych: Kopenhaskiej (teoria sekurytyzacji), Walijskiej (teoria emancypacji), Paryskiej (teoria insekurytyzacji) [166]. Wszystkie te szkoły naukowe charakteryzują się postrzeganiem bezpieczeństwa międzynarodowego jako praktyki samoreferencyjnej oraz mikropozomową analizą mechanizmów społecznych służących osiągnięciu i utrzymaniu bezpieczeństwa międzynarodowego. Na przykład przedstawiciele szkół Walijskiej i Paryskiej uważają, że bezpieczeństwo międzynarodowe jest osiąganym poprzez mechanizmy interakcji społecznej jednostek, a nie grup lub instytucji społecznych. Przedstawiciele szkoły Kopenhaskiej, którzy pod koniec lat 90 XX wieku przedstawili rozszerzoną koncepcję bezpieczeństwa w książce «Security: A New Framework for Analysis» [167], traktują zjawisko bezpieczeństwa międzynarodowego jako produkt działań dużych i małych grup społecznych, które bezpośrednio budują wspólne sensy. W tym przypadku przedstawiciele Szkoły Kopenhaskiej zidentyfikowali pięć głównych obszarów bezpieczeństwa i odpowiadających im pięć głównych zagrożeń: bezpieczeństwo wojskowe (zagrożenia związane ze sferą wojskową i siłowymi

metodami przymusu), bezpieczeństwo polityczne (zagrożenia związane z funkcjonowaniem władzy i administracji), bezpieczeństwo gospodarcze (zagrożenia związane z handlem, produkcją i sferą finansową), bezpieczeństwo społeczne (zagrożenia związane z tożsamością wspólną) oraz bezpieczeństwo środowiskowe (zagrożenia związane ze zmianami w biosferze). Model sekurytyzacji opracowany przez przedstawicieli szkoły Kopenhaskiej «służy jako podstawa do empirycznej analizy konkretnych procesów, który powinien ujawnić istnienie wstępnych warunków sekurytyzacji (aktor, obiekt referencyjny, odbiorca) oraz pewną sekwencję działań aktora, która pozwala przekonać odbiorcę, że zagrożenie dla obiektu referencyjnego istnieje i zasługuje na odpowiedź» [126].

Definicja „human security” został po raz pierwszy wymieniony w raporcie UNDP w 1994 r., ale ideologiczne początki tego pojęcia zostały określone bezpośrednio po Drugiej Wojnie Światowej. W czerwcu 1945 roku, na konferencji w San Francisco, sekretarz stanu USA Edward Stettinius powiedział, że walka o pokój powinna być prowadzona na dwóch frontach. Pierwszy prowadzi do wolności od strachu (freedom from fear), a drugi do wolności od niedostatku (freedom from want) [178]. Idea ta została skorygowana w raporcie UNDP z 1994 roku, który jest kluczowym dokumentem do badania koncepcji bezpieczeństwa człowieka [178]. Autorzy tego raportu skupili swoją uwagę na tym, że przez długi czas bezpieczeństwo było postrzegane wyłącznie jako ochrona interesów narodowych w stosunkach międzynarodowych lub jako ochrona przed katastrofą jądrową. Jednak interesy większości ludności świata dotyczą ochrony przed różnymi zagrożeniami życia codziennego, takimi jak głód, bezrobocie, dyskryminacja, agresja itp. To właśnie pogląd przez pryzmat człowieka, a nie państwa, stał się punktem wyjścia do sformułowania podstawowych zasad koncepcji bezpieczeństwa człowieka. W raporcie UNDP te zasady zostały przedstawione w następujący sposób:

- human security – uniwersalne pojęcie, które dotyczy wszystkich ludzi na świecie;
- wszystkie sfery human security współzależne i powiązane między sobą;
- bezpieczeństwo jednostki łatwiej zapewnić prewencyjne niż poprzez późną interwencję;
- koncepcja human security skupia się na bezpieczeństwie człowieka, które jest wartością absolutną, a nie na państwie, które jest formalną strukturą instytucjonalną.

W tym raporcie nie przedstawiono jednoznacznej interpretacji bezpieczeństwa człowieka, co tłumaczy się charakterem tego teoretycznego konstruktu: human security jest łatwiejsze do zrozumienia i interpretacji w przypadku braku konkretnej definicji.

Osiągnięcie bezpieczeństwa człowieka realizowane jest zarówno poprzez przeniesienie akcentów z bezpieczeństwa państwa na bezpieczeństwo człowieka, jak i poprzez powiązanie bezpieczeństwa ze zrównoważonym rozwojem. Norweski politolog S. Lodgaard uważa, że synergiczne połączenie bezpieczeństwa narodowego i bezpieczeństwa człowieka (human security) daje efekt multiplikacyjny, zapewniając dynamikę rozwoju społeczeństwa i państwa [170]. Takie stanowisko podziela W. Kitler, dla którego zarówno samo bezpieczeństwo narodowe, budowane przez ideały i wartości narodowe, jak i jego realizacja jest najważniejszym celem jednostki i społeczeństwa [179]. W. Kitler zauważa, że bezpieczeństwo narodowe określa poziom wolności w osiąganiu celów rozwojowych kraju, dlatego też obejmuje zewnętrzne i wewnętrzne kierunki polityki państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa.

Należy zauważyć, że wzajemne powiązania między bezpieczeństwem człowieka a zrównoważonym rozwojem są jednymi z najważniejszych kwestii w tej koncepcji, w związku z tym należy zauważyć, że:

- bezpieczeństwo jest ważną częścią indywidualnego rozwoju człowieka, ponieważ jest ono składową jego dobrego samopoczucia psychicznego i fizycznego;

- brak poczucia bezpieczeństwa w dużych grupach społecznych negatywnie wpływa na wzrost gospodarczy, a w konsekwencji na indywidualny rozwój osoby, społeczeństwa;

- niezrównoważony rozwój jednostki i społeczeństwa często staje się źródłem konfliktów społecznych.

Anthony Giddens jako bezpieczeństwo ontologiczne klasyfikuje osiągnięcie takiego poziomu pewności, który pozwala ludziom wierzyć, że w rzeczywistości społecznej nie ma praktycznie żadnych istotnych zagrożeń dla ich stylu życia i tożsamości społecznej. Treść tej kategorii faktycznie absolutyzuje znaczenie emocjonalnych i poznawczych podstaw w określaniu wielkości i priorytetu zainteresowań jednostek, w tworzeniu wspólnot opartych na bezkonfliktowych interakcjach międzyludzkich i międzygrupowych, w gotowości do strategicznego działania w swoim środowisku społecznym [176]. Na poziomie instytucjonalnym nienaruszalność zwykłego porządku rzeczy i wzorców zachowań, które są ważne dla społecznej tożsamości jednostek, zapewnia siłę instytucjonalnej infrastruktury bezpieczeństwa narodowego.

Strukturalnie, określono siedem głównych podtypów bezpieczeństwa człowieka [178]:

- bezpieczeństwo ekonomiczne, związane z pozyskaniem środków na istnienie człowieka na koszt pracy lub na koszt państwowej sfery społecznej;

- bezpieczeństwo żywnościowe, które może zostać osiągnięte poprzez zapewnienie ram ekonomicznych dla powszechnego dostępu do żywności;

- bezpieczeństwo zdrowotne, którego głównym celem jest zapewnienie minimalnej ochrony przed chorobami i ograniczenie niezdrowego stylu życia;

- bezpieczeństwo ekologiczne, którego głównym celem jest minimalizacja wpływu degradacji środowiska;

- bezpieczeństwo osobiste (fizyczne), mające na celu ochronę ludzi przed różnymi formami i przejawami przemocy;

- bezpieczeństwo publiczne (społeczne) mające na celu ochronę przed utratą własnej tożsamości oraz ochronę przed różnymi formami zbrodniczego z kursu życia publicznego;

- bezpieczeństwo polityczne, mające na celu ochronę przed wszelkimi formami patologii władzy.

Ogólnie rzecz biorąc, możemy mówić o takich głównych grupach zagrożeń dla bezpieczeństwa, które mają charakter globalny i stanowią podstawowe zagrożenie dla całej ludzkości: niekontrolowany wzrost demograficzny; niezrównoważony poziom rozwoju gospodarczego; nadmierna migracja; zanieczyszczenie środowiska; produkcja i handel narkotykami; oraz międzynarodowy terroryzm. Zagrożenia te określają główne działania państwa i grup społecznych na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i zrównoważonego rozwoju jednostek zarówno na poziomie narodowym, jak i międzynarodowym. Dlatego też pojęcie bezpieczeństwa ludzi nie może być uważane za alternatywę dla teorii i praktyki bezpieczeństwa narodowego, ponieważ pojęcia te wzajemnie się uzupełniają. Później główne zasady koncepcji bezpieczeństwa człowieka faktycznie stały się podstawą do sformułowania Milenijnych Celów Rozwoju, przyjętych w dniu 8 września 2000 r. jako Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych [195].

W sumie, teoretyczne podejście do badania bezpieczeństwa narodowego pozwalają ujawnić całą złożoność merytoryczną, strukturalną i procesową tego zjawiska. Z kolei teoretyczna koncepcja bezpieczeństwa człowieka pozwala sformułować ramy normatywne

tego badania, którego celem jest określenie parametrów zapewnienia bezpieczeństwa osoby w kontekście konstruowania dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białorusi za pomocą odpowiednich dokumentów normatywnych.

Metodologiczną podstawą tego badania jest teoria krytycznej analizy dyskursu, która pozwala ujawnić związek i wzajemny wpływ zbioru praktyk społecznych w sferze politycznej o treści semiotycznej oraz porządku społecznego i politycznego o określonej infrastrukturze instytucjonalnej. Ten obszar badań koncentruje się na tym, jak i dlaczego praktyki dyskursywne przyczyniają się do reprodukcji porządku społecznego i politycznego, do procesów transformacji społecznej. Z perspektywy gnozologicznej teoria krytycznej analizy dyskursu dostarcza analityczną perspektywę zarówno w odniesieniu do sposobów konstruowania społecznych, politycznych i kulturowych tożsamości, jak i mechanizmów reprodukcji władzy społecznej we współczesnym społeczeństwie. Teun Adrianus Van Dijk uważa, że związek między dyskursem a reprodukcją władzy społecznej przez pryzmat ustanawiania i utrzymywania kontroli nad dyskursem publicznym, świadomością publiczną i indywidualną [31]. W tym przypadku kontrola jest warunkiem koniecznym do przejścia od dominacji grupowej do władzy zawodowej i instytucjonalnej niektórych grup roszcujących sobie prawo własności lub uprzywilejowanego dysponowania zasobami i dobrami publicznymi.

Z teoretycznego punktu widzenia, przejście od praktyki dyskursywnej do konstruowania bezpieczeństwa jako procesu społecznego, przestrzeni społecznej i zjawiska społecznego uaktualnia konceptualizację bezpieczeństwa jako praktyki dyskursywnej. Jak podkreśla N.N. Morozova, taki krok metodologiczny prowadzi do zmiany ukierunkowania badań, ponieważ «dyskursywna konceptualizacja bezpieczeństwa jest bardziej fundamentalną próbą rewizji dominującego paradygmatu państwo-centrycznego» [100]. Wynika to z logiki konstruowania i utrzymywania w sferze publicznej

dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, która polega na nadaniu podmiotowości politycznej nie tylko podmiotom instytucjonalnym, ale także wszystkim podmiotom procesu politycznego zaangażowanym w jego produkcję i transmisji. W wyniku tego «dyskurs niebezpieczeństwa «zewnątrznego» konstruuje konsensus «wewnętrzny», a przedstawianie «innego» jako zagrożenia wyznacza granice tej samej tożsamości, pod którą jest on artykułowany» [100]. Beneficjentami dyskursywnych praktyk konstruowania bezpieczeństwa narodowego są jednocześnie te podmioty, które w społeczeństwie zapewniają maksymalną promocję swoich własnych narracji i interpretacji istotnych wyzwań i zagrożeń w sferze publicznej.

W związku z tym, w białoruskim kontekście politycznym, szczególne znaczenie ma normatywne prawne określenie dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Białorusi, które zapewnia największą skalę i inkluzywność promocji narracji oraz interpretacji wyzwań i zagrożeń (zarówno dla państwa, jak i dla społeczeństwa obywatelskiego) w sferze publicznej. W aspekcie normatywno-prawnym dyskurs zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Białorusi został ukonstytuowany w odpowiednich aktach prawnych, zarówno w sposób dorozumiany, jak i wyraźny. W ukrytej formie jest on przedstawiony w Konstytucji Republiki Białoruś, a także w prawie wszystkich kodeksach Republiki Białorusi według gałęzi prawa. Dyskurs zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego jest przedstawiony bezpośrednio w aktach prawnych regulujących działalność organów ochrony porządku publicznego i służb specjalnych kraju, a także w dwóch głównych dokumentach - Koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białoruś (2010) oraz Koncepcji Bezpieczeństwa Informacyjnego Republiki Białoruś (2019). Odpowiednio, w celu określenia parametrów zapewnienia bezpieczeństwa osoby, które są konstruowane za pomocą dyskursu zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białoruś, należy

w kontekście dyskursu zagrożeń przedstawionych w ramach podstawowych podgatunków bezpieczeństwa człowieka rozważyć treść Koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białoruś (2010) oraz Koncepcji Bezpieczeństwa Informatycznego Republiki Białoruś (2019) [116].

Teoretycznie wynika to z faktu, że te dokumenty, które faktycznie stanowią materialne ucieleśnienia dyskursu instytucjonalnego [184], reprezentują pewien zbiór idei, narracji, argumentów i symboli stosowanych w praktyce administrowania państwowego. Jednak dla badań w ramach analizy dyskursu krytycznego ważne jest nie tylko wydarzenie komunikacyjne, ale również struktura dyskursu, która charakteryzuje praktykę dyskursywną w instytucji społecznej lub obszarze społecznym [171]. Taki dyskurs służy jako semantyczny komponent systemu legitymizacji istniejącego w kraju porządku społecznego i politycznego, a jego kontrola daje możliwość pośredniej kontroli nad świadomością publiczną i indywidualną.

W Koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białoruś formowanie dyskursu zagrożeń, jeżeli aktualizować identyfikację siedmiu głównych podtypów bezpieczeństwa człowieka, jest przedstawione w pewien sposób, uwzględniający specyfikę procesów społecznych w danej sferze.

W sferze ekonomicznej dyskurs zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego kraju jest konstruowany poprzez podkreślenie rzeczywistego lub potencjalnego ryzyka związanego z zakłóceniem lub zniszczeniem mechanizmów produkcji, dystrybucji i wykorzystania zasobów i towarów gospodarczych. W związku z tym, główne zagrożenia dla bezpieczeństwa ekonomicznego kraju są takie:

- niewystarczająca konkurencyjność białoruskiej gospodarki;
- spadek poziomu dobrobytu i jakości życia ludności;
- destabilizacja narodowego systemu finansowego i walutowego, utrata stabilności narodowej waluty;

- niezdolność do spłaty i obsługi długu zewnętrznego i wewnętrznego;

- niemożliwość zagwarantowania dostaw surowców i zasobów energetycznych w ilościach, które zapewnią planowany wzrost PKB;

- utrata rynków zagranicznych, również w wyniku dyskryminacji producentów białoruskich;

- opóźnienie w tempie przejścia gospodarki do zaawansowanych wzorców technologicznych w stosunku do innych państw, degradacja struktury technologicznej sektora realnego gospodarki;

- niewystarczająca wielkość i niska jakość inwestycji zagranicznych;

- rosnące bezrobocie, włącznie z niezarejestrowanym i ukrytym;

- niewystarczający zakres i poziom wdrożenia zaawansowanych technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

- zmniejszenie lub utrata konkurencyjności krajowych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, zasobów informacyjnych i narodowej treści.

Należy zauważyć, że zagrożenia dla bezpieczeństwa ekonomicznego kraju budowane są w kontekście międzynarodowej konkurencji gospodarczej, która jest domyślnie postrzegana jako czynnik niekorzystny dla rozwoju gospodarki białoruskiej. W tym przypadku kwestia jakości polityki gospodarczej państwa nie jest w zasadzie określona, co podnosi problem odpowiedzialności kierowniczej za zjawiska i procesy kryzysowe w gospodarce.

W tym dokumencie nie poruszono kwestii osiągnięcia bezpieczeństwa żywnościowego, które powinno być zapewnione poprzez stworzenie ram ekonomicznych dla powszechnego dostępu do żywności.

W aspekcie zadania polegającego na osiągnięciu bezpieczeństwa zdrowotnego, którego rozwiązanie rozpatrywane jest

w kontekście zapewnienia minimalnej ochrony przed chorobami i ograniczenia niezdrowego stylu życia, w dokumencie określone zostały pewne zagrożenia. W tym przypadku mówimy o takich destrukcyjnych procesach społecznych jak depopulacja ludności, ogólne starzenie narodu, spadek liczby urodzeń, pogorszenie innych podstawowych wskaźników demograficznych i zdrowotnych społeczeństwa.

Problem zapewnienia bezpieczeństwa ekologicznego kraju jest postrzegany utylitarnie jako zadanie minimalizacji skutków degradacji środowiska. W związku z tym za główne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego w sferze ekologii zostały uznane takie zjawiska i procesy o charakterze destrukcyjnym:

- degradacja gruntów, lasów i kompleksów przyrodniczych, wyczerpywanie zasobów mineralnych, wodnych i biologicznych;
- promieniotwórcze, chemiczne i biologiczne zanieczyszczenie gleby, ziemi, wody, roślinności i atmosfery;
- pojawienie się na terytorium Białorusi lub w pobliżu jej granic wielkich sytuacji nadzwyczajnych, naturalnych i spowodowanych przez człowieka, epidemii i epizootii.

W aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa osobistego (fizycznego) człowieka jako główne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego, zarówno w postaci aktualnej, jak i potencjalnej, występują następujące:

- wzrost przestępczych i innych nielegalnych ataków na osobę i własności, praktyk korupcyjnych;
- przygotowywanie lub dokonywanie aktów terrorystycznych na terytorium lub w przestrzeni powietrznej Białorusi, lub wykorzystywanie jej terytorium lub przestrzeni powietrznej przez organizacje i grupy terrorystyczne przeciwko innym państwom;
- pojawienie na Białorusi zamieszek, które związane z użyciem przemocy lub zagrożeniem przemocą ze strony grupy osób i

organizacji, które zagrażają życiu i zdrowiu ludzi, niezależności, integralności terytorialnej, suwerenności i istnieniu państwa.

Lista i charakter wymienionych w dokumencie zagrożeń pokazuje, że czynnikami destrukcyjnymi dla zapewnienia osobistego (fizycznego) bezpieczeństwa są procesy, które mają zorganizowany charakter, pewną bazę zasobów i są inspirowane z zagranicy. Kwestia zarówno wewnętrznych źródeł przemocy i agresji społecznej, jak i ich lokalizacji i blokowania nie jest tak naprawdę umieszczana na porządku dziennym.

W sferze społecznej dyskurs zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego (społecznego), który powinien mieć na celu ochronę przed utratą własnej tożsamości i ochronę przed różnymi formami dewiacji w życiu społecznym, jest konstruowany poprzez rozszerzoną interpretację tego fenomenu. Zgodnie z dokumentem, bezpieczeństwo socjalne definiowane jest jako stan zabezpieczenia życia, zdrowia i dobrobytu obywateli, duchowych i moralnych wartości społeczeństwa przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. W związku z powyższym w tej dziedzinie jako główne zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego, zarówno w formie aktualnej, jak i potencjalnej, występują:

- destrukcyjny wpływ informacji na jednostkę, społeczeństwo i instytucje publiczne, szkodzący interesom narodowym;
- destrukcyjny wpływ informacji na osób, społeczeństwo i instytucje państwowe, szkodliwy dla interesów narodowych;
- intensyfikacja procesów emigracyjnych, wzrost nieregulowanej imigracji do kraju;
- zmniejszenie potencjału naukowego, technologicznego i edukacyjnego do poziomu, który nie jest w stanie zapewnić rozwój innowacyjny;
- zakłócenie trwałości systemu ochrony socjalnej;

- utrata przez znaczną część obywateli tradycyjnych wartości moralnych i punktów orientacyjnych, próby zniszczenia narodowych duchowych i moralnych oraz nieobiektywna rewizja historii wpływająca na te wartości i tradycje;

- ukierunkowane ataki na życie, zdrowie i wolność obywateli białoruskich przebywających za granicą.

Jak widać, dyskurs zagrożenia bezpieczeństwa publicznego (społecznego) stanowi kompleks niejednorodnych procesów w różnych sferach społeczeństwa, które rozpatrywane są głównie w kontekście osiągnięcia określonego poziomu życia. Kwestia jakości życia ludności jako kryterium zapewnienia bezpieczeństwa publicznego (społecznego), w tym dokumencie faktycznie nie jest rozpatrywana.

W tym dokumencie bezpieczeństwo polityczne jest problematyzowane przez fakt, że świat wszedł w fazę kardynalnych zmian ekonomicznych, społecznych, militarno-politycznych i innych, charakteryzujących się dużą intensywnością, dynamiką i konfliktogennością. Współczesny etap rozwoju ludzkości rozpatrywany jest w ramach przejścia od jednobiegunowego do wielobiegunowego porządku świata, który charakteryzuje się formowaniem i narzucaniem ideologii globalizmu, mającej na celu zastąpienie lub zniekształcenie tradycyjnych duchowych i moralnych wartości narodów. Przedstawiciele białoruskiej elity rządzącej charakteryzują się akcentowaniem zagrożeń dla rozwoju kraju, związanych z «pojawieniem nowych wyzwań i zagrożeń, związanych z rozwojem i aktywnym stosowaniem w praktyce przez odrębne państwa, organizacje terrorystyczne i ekstremistyczne koncepcji i mechanizmów zmiany władzy państwowej w innych państwach, zmianą ich porządku konstytucyjnego oraz naruszeniem integralności terytorialnej poprzez wywoływanie wewnętrznego konfliktu zbrojnego» [116]. W związku z tym, sferze polityki jako główne

zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego, zarówno w formie aktualnej, jak i potencjalnej, występują:

- zagrożenie dla niezależności, integralności terytorialnej, suwerenności i porządku konstytucyjnego Republiki Białoruś;
- narzucenie Republice Białorusi kursu politycznego, który nie odpowiada jej interesom narodowym, ingerencja z zewnątrz w wewnętrzne procesy polityczne;
- przejawy społecznego i politycznego, religijnego i etnicznego ekstremizmu oraz nienawiści rasowej na terytorium Republiki Białoruś;
- dezorganizacja systemu administracji publicznej, tworzenie barier w funkcjonowaniu instytucji państwowych;
- gwałtowny lub masowy spadek zaufania obywateli do głównych instytucji państwowych;
- nielegalne rozprzestrzenianie na Białorusi lub przemieszczanie przez jej terytorium broni masowego rażenia, jej składników i środków przenoszenia, technologii i sprzętu podwójnego zastosowania, broni, amunicji, substancji i materiałów radioaktywnych, chemicznych, biologicznych i innych niebezpiecznych substancji i materiałów;
- zaburzenie funkcjonowania krytycznych obiektów informatyzacyjnych;
- utrata lub ujawnienie informacji, która stanowi prawnie chronioną tajemnicę i która może zaszkodzić bezpieczeństwu narodowemu.

Jak można zauważyć, aktorzy odpowiedzialni za tworzenie napięć w stosunkach międzynarodowych poprzez użycie siły, naciski polityczne i ekonomiczne, podwójne standardy w interpretacji norm i zasad demokratycznych to nienazwane kraje. Taka anonimowość sprawia, że nie można przypisać aktorom instytucjonalnym odpowiedzialność polityczną i prawną zarówno za rosnący potencjał

konfliktu na świecie, jak i za zaostrzenie stosunków międzypaństwowych. W związku z tym państwa nie są uznawane a priori za źródło ekstremizmu politycznego, nacjonalizmu, ksenofobii, międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, rozprzestrzeniania broni masowego rażenia itp.

Ogólnie w dokumencie znajdują się źródła zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białorusi, które są złożone i wzajemnie powiązane, domyślnie mają charakter anonimowy i bezprzedmiotowy. Są one rozpatrywane przede wszystkim w kontekście powodowania szkody dla zbiorowych, a nie indywidualnych praw i wolności człowieka. Jednocześnie ich źródła są faktycznie zlokalizowane poza granicami kraju, co pozwala na wyeliminowanie problemu osobistej i instytucjonalnej odpowiedzialności za jakość i wyniki zarówno administracji publicznej, jak i działalności aparatu państwowego, a także za wyznaczanie celów politycznych i ich rezultaty w praktyce. W rezultacie państwo jest głównym podmiotem odpowiedzialnym za bezpieczeństwo narodowe, podczas gdy społeczeństwo obywatelskie i jednostka są domyślnymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe. W związku z tym postuluje się podstawową rolę państwa w zagwarantowaniu bezpieczeństwa narodowego we wszystkich odnośnych działaniach.

W Koncepcji bezpieczeństwa informacyjnego Republiki Białoruś nie można wyodrębnić kształtowania się dyskursu zagrożeń w kontekście siedmiu głównych podtypów bezpieczeństwa człowieka, ponieważ dokument ten koncentruje się jedynie na problemach zapewnienia bezpieczeństwa informacyjnego państwa i społeczeństwa. Rozpatrywane są w niej aktualne i potencjalne zagrożenia i ryzyko w kontekście zapewnienia suwerenności informacyjnej kraju i przeciwdziałania destrukcyjnym wpływom informacji. Kategoria suwerenności informacyjnej jest zdefiniowana jako prawo państwa do określania własnych zasad dotyczących

własności, wykorzystania i zarządzania krajowymi zasobami informacyjnymi, realizacji niezależnej polityki informacyjnej, tworzenia krajowej infrastruktury informacyjnej oraz zapewnienia bezpieczeństwa informacji.

Destrukcyjny wpływ informacji jest zdefiniowany w dokumencie jako wpływ informacji na procesy polityczne i społeczno-ekonomicznych, działalność organów państwowych, a także osób i organizacji, co wiąże się z osłabieniem zdolności obronnych państwa, naruszeniem bezpieczeństwa publicznego, podejmowaniem i zawieraniem świadomie niekorzystnych decyzji i umów, pogorszeniem stosunków z innymi państwami, tworzenie napięć społeczno-politycznych, tworzeniem zagrożenia sytuacjami nadzwyczajnymi, niszczeniem tradycyjnych wartości duchowych i moralnych, stwarzaniem przeszkód dla normalnej działalności organów państwowych oraz powodowaniem innych szkód dla bezpieczeństwa narodowego.

Jak podkreślają autorzy tego dokumentu, «głównymi problemami bezpieczeństwa informacyjnego Republiki Białoruś na współczesnym etapie są: przestępczość informacyjna (cyberprzestępczość); przeszkody w realizacji praw i wolności podmiotów współdziałania w sferze informacyjnej; bezpieczeństwo przestrzeni informacyjnej (bezpieczeństwo informacyjno-psychologiczne przed destrukcyjnym wpływem informacji), infrastruktury informacyjnej (cyberbezpieczeństwo), zasobów informacyjnych (przede wszystkim różnych tajemnic); międzynarodowe bezpieczeństwo informacyjne» [18]. W aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa narodowego specyfika Koncepcji bezpieczeństwa informacyjnego Republiki Białoruś polega na zatwierdzeniu priorytetu środków i metod technologicznych, a nie społecznych i technologicznych lub humanitarnych, za pomocą których deklarowane osiągnięcie wyznaczonego celu. Zapewnia to dominację państwa w sferze informacyjnej, ponieważ tylko państwo

posiada niezbędne środki do realizacji zadania polegającego na zapewnieniu bezpieczeństwa informacyjnego kraju. W przypadku społeczeństwa obywatelskiego i aktorów ekonomicznych, pomimo deklaracji o znaczeniu partnerstwa publiczno-prywatnego dla zapewnienia bezpieczeństwa informatycznego kraju, istnieje niewiele okazji, aby w praktyce zrealizować swój wkład w wykonanie tego zadania. W sumie dokument ten charakteryzuje się państwowym spojrzeniem na problem zapewnienia bezpieczeństwa narodowego kraju, dlatego taki cel nie przyczynia się do rozwoju przestrzeni mediów i sfery publicznej niezależnej od kontroli politycznej.

Dyskurs zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego konstruowany w kraju za pomocą normatywnych dokumentów prawnych ma więc wyraźny, państwowcentryczny charakter, zapewniający pierwszeństwo w zakresie ochrony interesów aktorów instytucjonalnych i aparatu państwowego. W tym kontekście bezpieczeństwo człowieka, postrzegane jako zbiór praktyk społecznych we wszystkich sferach życia jednostki, które zapewniają mu bezpieczną egzystencję i rozwój, ma drugorzędne i instrumentalne znaczenie. Odpowiednio, dyskursywna praktyka, która jest aktualizowana dyskursem zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego Republiki Białoruś za pomocą odpowiednich dokumentów normatywnych, konstruuje takie parametry zapewnienia bezpieczeństwa osoby, które mają na celu w praktyce realizację głównie zbiorowych praw i wolności, ale nie uwzględniają konieczności ochrony indywidualnych praw i wolności człowieka.